

בראשית

פרשת בראשית

בראשית ברא (א, א). שמעתי מאיש אחד ששמע מפיו הקדוש^א, שפעם אחת היה מדבר ממדרגתו, וקודם זה אמר על עצמו שהוא שפל שבשפלים ואין וכו'.

ואחר כך אמר בזה הלשון: כל התורה כולה נכללה בספר בראשית, וספר בראשית נכלל בפרשת בראשית, וכל פרשת בראשית נכללת בפסוק "בראשית ברא וגו'", וכל הפסוק "בראשית ברא וגו'" נכלל בתיבת "בראשית", וכל תיבת "בראשית" נכללת באות ב' של בראשית^ב, והב' נכלל בהנקודה שבתוך הב'^ג.

כ"ה בכל הכת"י, אולם בס' כנסת ישראל הובא בשם אדמוה"ז מסאדיגורא בשם אביו. עיין להלן ד"ה בראשית ברא בשביל ישראל וכו'.

בס' אוהב ישראל (פ' שמות ד"ה וירא מלאך ה') מביא הא דאיתא בתיקו"ז (ת"י סט, קו). ע"פ (שה"ש ה, ב) פתחי לי אחותי, פתחי לי באות ב'. וז"ל: דהנה ב' מבראשית אית נקודה בהיכליה, דהוא מרמז על המחשבה סתימא (תיקו"ז ת"י ה', יט), לומר דכל מעשה בראשית אשר נבראו הכל הוא בשביל מחשבה זו ונקודה הזאת, והכל הוא כלול בראשית וגנוז וטמיר בתוך נקודה פנימית של הב' שהוא רצון הקדום אשר היה שורש לכל מעשה בראשית, וע"ש כל הענין באריכות. וראה עוד בזה בס' דגל מחנה אפרים (לקוטים ד"ה פיה פתחה בחכמה). וראה עוד בתיקוני זוה"ק ת"י כט, לב. ובזוה"ק ח"ב פה:

ובס' קבוצת כתבי אגדה (עמ' רכ) מבאר הענין באופן זה: כי כל נקודה אפילו הקטנה שבקטנות יש בה כבר צורת אות יו"ד, כמו שפירש"י ז"ל בשירת אז ישיר, שאות יו"ד על המחשבה נאמרה, וכן מסתיימת התורה באות למ"ד, שהוא לשון לימוד, ורומז ג"כ לזה, כדכתיב (איוב לד, א) ואלפך חכמה, ונכללת במליצת מגדל הפורח באויר, ושניהם יחד הבי"ת והלמ"ד הם ל"ב נתיבות פליאות חכמה, הנזכרים בס' יצירה, שנכללו בנקודה הקטנה שנתגלתה בתחילת האצילות, שלפיכך נקראת "יש" מפני שיש בה קצת השגה, ובהתבוננות נשתלשלו ונצטיירו מהנקודה הזאת כל כ"ב אותיות התורה, כי כשמתחילין לכתוב איזה

ואח"כ אמר: ואני הוא [משורש] הנקודה של הב' וממילא נכלל בי כל התורה. כי הצדיק הוא הנקודה של כל התורה, [כי לצדיקי הדור נשפע כל מעיינות החכמה].

בראשית נוטריקון תורת רבי ישראל בן שלום אמת, (כי כמעט בכל תורותיו היה אומר וכן הוא האמת), גם סיום התורה עם ישראל, ע"ד געוין סופו בתחלתו.

כמ"י; אור פני לדיקים (ב); כנס"י (סו); קונט' עטרת ישראל (יא).

דליתא (זוה"ק ח"ג עב.) ג' דרגין אינון מתקשרן דא דזא קוצ"ה אורייתא וישראל, ומחמת זה קודם זריאת האדם לא היה מי שיקבל על עצמו עול מלכות שמים, כדכתיב (שם ג, ה) ואדם אין לעבוד את האדמה, ולכן נאמר (שם א, ג) ורוח אלוקים - היינו התורה - מרחת על פני המים, כי לא היה להם על מי [היכן ¹¹] להיות ממונע וקירסור [צין צמי

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ (א, א). פתח הרב הקדוש זללה"ה: הקצ"ה הוא צמי' הנשמה של העולמות ¹¹, והתורה היא צמי' הרוח של העולמות ¹¹, וישראל הם צמי' הנפש של העולמות ¹¹, ועל ידי הממונע שהיא התורה הקדושה שהיא צחינת רוח, נעשה התמצרות והתקשרות צין ישראל לאזיהם שצממים. וזהו

אות שהוא, הכרח להתחיל בנקודה, והנקודה שהיא יו"ד עם כ"ב האותיות שיצאו ממנה הם ביחד מספר ל"ב.

וראה בס' דברי אלימלך (גראדזיסק, לש"ת דף רנב) שכתב ששמע זאת בשם מורו הרה"ק מרוויין זצ"ל, ומבאר: כי באורייתא ברא קוב"ה עלמא, ובריאת העולם היה בצמצום בכלל, ובצמצומים רבים פרטיים, והוא בחי' יראה בכלל ויראה בפרט. ולכן אנו נוהגין [בש"ת] בהתחלת קריאת התורה לקרות פרשה ראשונה שיש בה תיבת בראשית שהוא כלל התורה כולה כנ"ל, כלל בריאת העולמות, בחינת צמצום בכלל, שהוא יראה בכלל כנ"ל, ואח"כ בכל שבת קוראין סדרה אחת בחינת יראה בפרט, והבן.

ובס' בית ישראל (דף ה: ה) ובס' כרם ישראל (פכ"ז, לא.) איתא: צדיקים יסודי עולם הגידו, כמדומה גם בשם הרה"צ רצ"א מדינוב ז"ל, כי שמו הק' רמוז בפתיחת תוה"ק בתיבת בראשית, נוטריקון איור תורת רבינו ישראל בין שילום זי"ע.

ואמרו משמו של הרה"ק מרוויין: בראשית ברא, תחילת הכל הוא הבריאות. עיין בגמ' ברכות (י.) מה הקב"ה מלא כל העולם, אף נשמה מלאה כל הגוף. ובמדדש (ויק"ר ד, ח) איתא: הנפש הזו ממלאה את הגוף, והקב"ה ממלא את עולמו, ממלא את כל העולם. ועי' עוד תיקו"ז, תי' יג, כח.

עיין זוה"ק (ח"ג רעח:): רוחא איהו תורה. עין זוה"ק (ח"ג כט:): נשמתא רוחא ונפשא שכליים דאינון כהן לוי ישראל. וכ"ה בתיקו"ז (תי' ע, קלא)..

כך הוא הנוסח בכמה מקורות.

ת. (ב) בהעלותך את הנרות, נר ה' נשמת אדם (משלי ב, כז), אימתי יכול להעלות נר ה', אל מול פני המנורה, אם יש לו חיות מפני המנורה אותיות "נר מה".

ולבן הצדיקים הקדמונים לא היה להם שום תנועות בשעת התפלה ולא היו מניחים ספרים¹, כי היו ממשיכים חיות מפנימיות אין סוף ז"ה והיה ציטול החיות שלהם. אך פליאה הדבר האין היו עושין מנזות בגשמיות. והתירוץ, כי היו מאמינים כי זה העשיית המנזה הוא כח הצורה ז"ה, ועל כן היו יכולים להתמעט לעשות המנזה, וד"ל. כח"י; עיריין קדישין תניינא (ג.ב).

בראשית ברא (א, א), ואיתא בתרגום ירושלמי בחובמא ברא ה'. בשם בן דודי אדמו"ר מדרוזין, כתיב (תהלים קד, נד) מה רצו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית. יש לפרש הפסוק על דרך ז' אופנים. א, כי כל ענין אי אפשר להיות כי אם בחכמה². ב, שחכמה יש כל עשיות, דדא ציה כולא ציה, וזהו (מל"א ה, כו) וה' נתן חכמה לשלמה יב.

הנפש שהם ישראל לצחי' הנשמה שהוא הקצ"ה].

עיריין קדישין (ג.ב); עק"מ (ג.ב); פא"ל (מט.א).

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ (א, א). הנה קודם צריאת העולם לא היה שום כינוי וממנו, רק היה חיות פנימיות אין סוף ז"ה, אבל אחר שצאו לידי צריאה הוטרך לצוא לידי ממנו וכינוי (ע"י ע"ח שער א' דרוש עגולים ויושר). וזהו פירוש הפסוק "בראשית ברא אלקים", אימתי צא לידי ממנו הנקרא אלקים³, "את השמים ואת הארץ", כשצא לידי צריאה שהיא השמים והארץ וכל אשר בהם.

יצדיק בן צדיק שמטהר ומקדש את חומרנו וגופו שיכול למשוך לו חיות מפנימיות אין סוף ז"ה, צדיק כזה יכול להעלות נשמות ישראל למקור שורשם. וזהו פירוש הפסוק (ויקרא ה, ב) אדם כי יקריב מכס קרבן לה', "אדם" גימט' "מה" (מיקו"ו לא:), שזהו פנימיות אין סוף ז"ה (ע"י ע"ח שער ה, א), אם מע ענ משך חיות מפנימיות אין סוף ז"ה שנקרא "מה", אזי יכול לקרב נשמות ישראל למקור שורשם לה'. וזהו פירוש הפסוק (צמדצר

¹ אלקים הוא בחי' דין (ב"ר לג, ג), ודין הוא הצמצום (פרדס ח"ב שער כ"ג פ"ג). וראה לקמן בערך "צדיק - בחינות הצדיקים" מה שאמר מרן חס"ק על עצמו שהוא לא הניח ספרים אלא הניח בנים, והביאור בזה.

וכידוע הסיפור שפעם ביום הקדוש בעת תפלת נעילה עמד רבינו זמן רב שלא כהרגלו ונתארך תפלתו מאד, עד שנכנס בנו הרה"ק רבי שלום יוסף ז"ע ודפדף את דפי המחזור, ואכן לאחר מספר רגעים גמר את תפלתו. ואמר הרה"ק רבי שלום יוסף שאביו עמד בפחד גדול עד שלא היה בכוחו להניע שום אבר בכדי להעביר את הדף. (אבקת רוכלים). ובזוה"ק (ח"א קמה:): כל מה דעביד קוב"ה בארעא, כלא הוה ברזא דחכמתא. ובמלכים (א' ג, יא - יג) עוד: יען אשר שאלת את הדבר הזה ולא שאלת לך ימים רבים

עוד יש לומר פירוש אחר, וה' נתן חכמה לשלמה, כי ידוע שהעולמות הם בחינת גוף ונפש⁷, העולם שלמטה הוא בחינת גוף להעולם שלמעלה, והוא סוד כי שמש ומגן ה' אלקים (סהלס פד, יב) שזה הוא בחי' נשמה. וידוע דיש מחשבה עילאה ומחשבה תתאה (עי' זוה"ק כי תשא מט:), מחשבה עילאה הוא מה שבא להאדם מלמעלה בלי שום התעוררות, וזה בודאי טוב, אך לפעמים יש קיטרוג על זה ממדת הדין, למה משפיע חכמה למי שלא הכין את עצמו כלי לקבלה, ולא מסכים על זה מדת הרחמים ולא מדת הדין. ומחשבה תתאה נקרא מה שאדם מכין את עצמו מלמטה בקדושה וטהרה, אבל צריך להכין בגוף ונפש, אבל כשאין מכין לזה רק הנפש בלבד, אזי לפעמים הגוף מונע מלהשיג, כי רוח הצהמה יורדת למטה (קהלת ג, כב), ולפעמים גובר הגוף ולפעמים הנפש, והוא

תמיד מעורב טוב צרע ורע בטוב, ויש לו תמיד מלחמה, לפעמים זה גובר ולפעמים זה גובר. אבל מי שמכין גם את הגוף להתקדש בקדושה וטהרה ואוכל ושותה לשם שמים כדי לחזק גופו לעבודת הבורא, אז הוא באמת מוכן ומזומן לקבל חכמה והשגה עליונה ואין לו שום מונע, ואין לסט"א שום אחיזה בו, ומדת הדין אינה יכולה לקטרג עליו, כיון שהכין את עצמו בגוף ונפש יחדיו, ועל כן גם מלמעלה שניהם מסכימים להשפיע, היינו מדת הדין וגם מדת הרחמים, שהם גם כן בחי' גוף ונפש זה לעומת זה, סוד "שמש ומגן ה' אלקים". וזהו "וה' נתן חכמה לשלמה", כל מקום שנאמר וה' היינו הוא וצית דינו (ירושלמי סנהדרין א, ב, ט), שגם מדת הדין הסכים ליתן חכמה לשלמה, כיון שהכין את עצמו בגוף ונפש⁷.

צית ישראל (גוטמן, עמ' 7).

ולא שאלת לך עושר וגו' הנה עשיתי כדברריך הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך וגו' וגם אשר לא שאלת נתתי לך וגו'.

וכעין זה איתא בס' מאור עינים (פ' ויצא ד"ה ויצא יעקב [ה]): נודע כי העולם הזה נקרא חומר וגוף נגד העולם הבא שהוא בחינת צורה ונשמה.

ועפ"י פירש שם: ולדעתי י"ל דלכן אמחו"ל (ספרי ו, ה) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך (דברים ו, ה) בשני יצירך, והיינו בגוף ונפש יחדיו, ואמרו (יבמות כ). קדש עצמך במותר לך, היינו גם בעניני הגוף המותרים צריך אדם לקדש עצמו למען יוכל להשיג מדריגת החכמה הקדושה. וע"ז דיבר שלמה המע"ה בחכמתו (קהלת ד, ט) טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם. וזהו ג"כ כוונת דבריו (שם ב, כד) אין טוב באדם שיאכל ושתה והראה את נפשו טוב בעמלו גם זה ראיתי אני כי מיד האלקים הוא, ופירש"י אין טוב באדם בתמיה שיאכל ושתה והיראה את נפשו טוב, כלומר יתן את לבו לעשות צדקה ומשפט עם המאכל והמשתה. וכן נאמר ליהויקים (ירמיה כב, טו) אביך הלא אכול ושתה ועשה משפט וצדקה אז טוב לו, ראה שהזהיר בחכמתו להשתדל בשניהם בקדושת הגוף אכול ושתה, ובקדושת הנשמה לעשות משפט וצדקה.

בראשית ברא וגו' (א, א). ופירש"י, אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם וכו', ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (תהלים קיא, א). ואמר אדמו"ר מריוון, כח מעשיו הגיד לעמו, ה' נתן כח לעמו לעובדו על ידי "ותגיד לצני ישראל" (שמות יט, ג), ועי"ז נתן לנו השי"ת העוה"ז לעובדו אפילו ע"י אכילה ושתייה, ומשום זה לא התחיל התורה מהחודש הזה לכם, שהוא צחי' אור ישר, כדי שנדע שיש צחי' אור חוזר שנקרא "תגיד" טו. וזה שאמרו (יומא כח:): בצברהם אבינו ע"ה שקיים כל התורה עד שלא ניתנה, שהוא עבודת אור חוזר, שהיה עובד ה' אפילו ע"י אכילה ושתייה. וזה שאמרו משום כח מעשיו הגיד לעמו, היינו ה' נתן כח לעמו, היינו לאברהם שנקרא עמו, שיוכל לעובדו אפילו ע"י "ותגיד", שהוא צחי' אור חוזר.

כת"י; כרס צית ישראל (עו).

בראשית ברא (א, א). פעם צאו אל הרה"צ הקוה"ג מוהר"י מריוון וצ"ל על שנת אחד הרבה מגידים מוכיחים ודרשנים, ואמר: בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, ופירש"י ז"ל אין המקרא הלז אומר אלא דרשוני, כמו

סדרשו חז"ל (צ"ר א, ב) בשביל התורה שנקראה ראשית, ובשביל ישראל שנקראו ראשית (ויק"ר לו, ד). וביאר הרה"צ ז"ל המהודר: כי התורה מבקשת את עצמה אלל הדרשנים שבאים לתלות כוונות דרשותיהם צימודתיה, הן המה אוחיותיה, דישנו כמה תנאים: לדרוש רק דברשת חז"ל, והיינו בשביל התורה שמהיה הדרשה לשמה, או בשביל ישראל, היינו לעורר את ישראל עם קדוש לתשובה שלמה, אמן כן יהי רצון. ודפ"ת.

אור לשרים (לג:); שמועות טובות (עמ' 17).

בראשית ברא (א, א). בשביל ישראל שנקראו ראשית (ויק"ר לו, ד). וכמו ששמעתי מהרה"ק רבו' מו"ה ישראל מריוון נ"ע, טובים מאורות שברא אלהינו (תפלת יוצר לשבת), היינו לדיקים שהם מאורות העולם, טובים הם כמו שכתוב (שמות ג, ב) ותרא אותו כי טוב וגו', ואמרו חז"ל (סוטה ג). שנתמלא הזית כולה אור. "יצרם צדעת צבינה ובהשכל, כח וגבורה נתן זהם להיות מושלים בקרב תבל", היינו צמוך ה"תבל" שהוא האות צ, צרנום מקיימים הצ' ונעשה תבל, וצרנום עוקרים הצ' ונעשה תל. וזה הצ' הוא האות צ של בראשית ברא אלקים, שעליו אמרו ז"ל בשביל ישראל שנקראו

ובס' אמת ליעקב (פרשת בראשית, כת"ר) ביאר אדמוה"ז מסאדיגורא הענין באריכות, דאור ישר הוא מה שהשי"ת שולח חיות לאדם שיעבוד בו עבודת ה' ע"י תורה ותפלה ומעש"ט, ואור חוזר הוא מה שהאדם מוסיף מעצמו לעבוד את בוראו גם בכל הדברים הגשמיים כאכילה ושתייה, ובחי' זו נקרא "תגיד" שהוא דבר קשה כגידין (עי' שבת פז.), עיי"ש באריכות.

ראשית, רצ"ל שיש להם הכח לעשות עם הצ' כחפצם, ודפח"ת.

עיריין קדישיין (ג); רמתיס לופיס (מדבא"ר, פ"ו חות י"י) ¹⁰.

והארץ היתה תהו ובהו וגו' ויאמר אלהים יהי אור וגו' (א, ב - ג). שמעתי מר' לייב אברהם שו"צ דק' אטיק מאהלוֹב, ששמע מפיה קדשו של הרה"ק מרייזין, שאמר בשם אציו הרה"ק רבי שלום מפראהבישמ, כי הפסוק "והארץ היתה תהו ובהו" נאמר על השצמות שעד שצת חנוכה, "ויאמר אלהים יהי אור" קאי על שצת חנוכה. והרה"ק מאפמא היה קורא אותן השצמות "כדללעומר שצתיס".

מרגימתא דבי רבנן (עמ' א') ¹¹.

ויהי ערב ויהי בקר יום אחד (א, ה). הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין אמר כתיב (זכריה יד, י) והיה לעת ערב יהיה אור, כלל זה נקוט צידך אין הקצ"ה מצקיע אורו של מלך המשיח, אלא אם כן מעריב ערביס מחילה, וכך אמרו חז"ל (סנהדרין ע"ב). אם ראית דור שצרות רבות צאות עליו כנהר - חכה לו וכו'. וזה שאה"כ "ויהי ערב" כלומר, כשאתה רואה ערבו של יום שהוא מחשיך והולך, הוה יודע "ויהי בקר" - שקרוב צוקרו של משיח, "יום אחד" יגיע היום

שנאמר צו (זכריה יד, טו) ציוס ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. וזה שאמרו צמשנה (צרכות ג.) מאימתי קורין את שמע "צערצית".

צקוד שית התורה (עמ' טו).

ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד (א, ה). צין אם הוא "ויהי ערב", היינו ששמע הללחתך שוקעת צצחינת "ערב", וצין "ויהי בוקר" שההללחה מאירה לך פניס, דע לך כי "יום אחד" הכל הוא צחי' יום, אפילו הלילה, כי אלל הקצ"ה הכל חסדים הם.

פניני תורה (עמ' ט).

ויבלו השמים והארץ וגו' (ב, א), ותרגומו ואשתבללו. פתח הרב ואמר:

לכאורה "ויכלו" הוא לשון תכלית, אבל "ואשתכללו" הוא לשון יסוד והתחלה, ולכאורה הם שני הפכיים. אבל צאמת הנה כל הנצראים המה ענינים כדוריים, כמו השמיס והארץ כדוריים, וכל פירות הארץ כדוריים המה, גם כל החיים והאדם נוהג צהם ענין הכדור כי דור הולך ודור צא (קהלת א, ד), היום הוא כדורי, כי תיכף צרגע שכלה יום הא' מתחיל יום הצ', כמ"ש (ה, ה) ויהי ערב ויהי בוקר. וכן הוא ענין השצוב והשנה והשמיטה והיוצב. כמו כן התורה היא ג"כ כדורית, כי גדר הכדור הוא שנעוץ סופו צתחילתו, וכן התורה נעוץ סופה צתחילתה,

בס' אוהב ישראל (ליקוטיס) מובא כעין זה: טובים מאורות שברא אליקינו, רומז על הצדיקים שהקב"ה נתן בהם כח ועזו להיות מושלים בהם בעצמם. וזהו אמרו בהם להיות מושלים, ותיבת בהם נמשך למטה לתיבת להיות מושלים. ואלו השלושה תיבות בהם להיות מושלים דבוק ויחדיו נגשים. ואח"כ יש להם כח למשול גם בקרב תבל. וראה בס' משמיע שלום (פראהבישט) לחנוכה מס' אמרי אמת.